

Samlaren

Tidskrift för forskning om
svensk och annan nordisk litteratur
Årgång 134 2013

I distribution:
Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Berkeley: Linda Rugg

Göteborg: Lisbeth Larsson

Köpenhamn: Johnny Kondrup

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius

München: Annegret Heitmann

Oslo: Elisabeth Oxfeldt

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Tartu: Daniel Sävborg

Uppsala: Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Zürich: Klaus Müller-Wille

Åbo: Claes Ahlund

Redaktörer: Otto Fischer (uppsatser) och Jerry Määttä (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Svenska Akademien och Vetenskapsrådet

Bidrag till *Sammlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Sammlaren* är 15 juni 2014 och för recensioner 1 september 2014. *Sammlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Sammlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Uppsatsförfattarna erhåller digitalt underlag för särtryck i form av en pdf-fil.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978–91–87666–33–2

ISSN 0348–6133

Printed in Sweden by

Elanders Gotab, Stockholm 2014

höra ämnets ”kärna”. Om ämnet skall bibehålla sin centrala position i akademien är det nog hög tid att ändra på det.

Antologin är alltså inte en krisskrift, men den är inte heller någon stridsskrift. Den litteraturvetenskapliga självreflexionen tar sig ju gärna uttryck i en kamp mellan olika teoretiska skolbildningar, men här råder istället en öppen och generös pluralism. I den mån det förekommer någon polemik är den i regel förlagd till noterna. Detta skall inte uppfattas som att skribenterna undviker att ta ställning. Det centrala för dem är att mejsla fram så starka och inkluderande argument för litteraturstudierna som möjligt. Två bidragande orsaker till att de lyckas så väl är den starka ämneshistoriska överblicken och förankringen, som medför att man inte fastnar i de för dagen rådande teoretiska ställningskrigen, samt att man med perspektiv hämtade från den analytiska filosofin kan inta en i positiv mening sval metateoretisk hållning till den grundläggande frågan om varför man skall läsa och studera skönlitteratur.

Vilka svar ges då på frågan? Det är naturligtvis svårt att koka ned de många nyanserade och komplexa resonemangen till några enkla svar. En huvudpoäng är emellertid att litteraturvetenskapen måste ses som en fundamental del av den större kontext som utgörs av humaniora. Som Anders Pettersson framhåller: ”The humanities are the repository of our knowledge of human history, of the foundations or lack of foundations of truth and value, and of the mechanisms that make communication between humans possible” (s. 58). Skönlitteraturen ger oss helt enkelt oumbärliga historiska, filosofiska och kommunikativa insikter. I flera av bidragen understryker man också den existentiella betydelsen av läsning. Det är inte säkert att litteraturen gör oss mer empatiska, men den tränar vår fantasi och föreställningsförmåga, och lär oss nya saker både om oss själva och andra.

Skillnaderna och likheterna mellan ”vanliga” läsare och professionella berörs och problematiseras i flera av artiklarna. Erik Bjerck Hagen argumenterar för att klyftan mellan dessa läsarkategorier bör luckras upp. Han efterlyser en litteraturvetenskap som använder ett språk som är ”common to the whole culture – or more or less the whole culture” (s. 112). Ideala forskare blir med ett sådant synsätt de som lyckas skriva om litteratur på ett läsbart och njutbart sätt och som inte sällan själva närmar sig en skönlitterär stil. Exempel på sådana forskare utgörs enligt Bjerck av namn som F.R. Leavis, Lionel Trilling, Harold Bloom och James Wood. Om

man bortser från det enkönade urvalet är det lätt att finna Hagens hållning sympatisk. Det utesluter enligt min mening givetvis inte att litteraturvetare också måste få uttrycka sig på ett specialiserat fackspråk.

Sammanfattningsvis ger *Why Literary Studies?* inspirerande, perspektivrika och viktiga bidrag till vårt ämnes fortsatta självreflexion.

Magnus Persson

Svensk litteratur som världslitteratur. En antologi. Red. Johan Svedjedal (Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 65). Avdelningen för litteratursociologi, Uppsala universitet. Uppsala 2012.

This anthology takes the particularities of the present moment – the breakthrough success of Swedish detective novels abroad – as an opportunity to tell a longer and larger story about literary interconnections between Sweden and the outside world over time. Through the study of particular moments in Swedish literary history over the past two centuries, the collected chapters attempt to both explain how Swedish writers won international audiences in the past, and consider the present moment and its implications for the future of a small nation’s literature in a globalized world. The book contains several empirical studies of a particular authorship, marketing concept, or translation dynamic that is either implicated in, causative of, or transformed by the concept of world literature. Befitting the transnational subject matter, most of the chapters in the volume were originally delivered as English-language presentations in Beijing.

In the substantial first section, editor Johan Svedjedal lays out the interconnected processes that define the field imperfectly labeled as ”world literature,” setting the stage for later essays that consider these individual moving parts more closely. Svedjedal treats some of the knottiest theoretical questions inherent in such a volume – world literature as a problem, not an object, to use Moretti’s terms (12). Building on the work of theorists both international (David Damrosch) and domestic (Stefan Helgesson), Svedjedal ably demonstrates just how broad, and broadly-interpreted, the domain of world literature can be – indeed, his con-

clusion is that the term itself "can hardly serve as a functional instrument of analysis" (18).

Svedjedal thus brings the focus back down to a manageable scope for this volume, and offers a justification for that concentration. He points out that "we know significantly more about that which from a Swedish perspective can be called literary inflow than we do about literary outflow," (11) and sets a goal for the book to remedy that disparity by examining "Swedish literature's place in the outside world." (11) This introductory section also puts the unique characteristics of Sweden to good use as examples of the paradoxes of literary globalization. Here is a small nation with a singular award (the Nobel Prize in Literature) that serves as nearly instant canonization on the world stage – a vantage point as good as any from which to consider trade imbalances in global literary exchange.

Much of what follows in this first section is a careful consideration of fundamental concepts and statistics – national literary output, numbers of speakers of world languages, import and export of translations per language, and the like. Svedjedal considers geolinguistic perspectives, individual authors' migrations between different cultural circles, international networks, trade imbalances in cultural exchange, patterns of geographic spread, state support systems, the efforts of individuals, and finally the functions of a global "hyper-canon" of transnationally-consecrated works. Although the reader may occasionally find such fundamentals dry reading, they do prove useful in later chapters as baseline references for the more specific case studies.

It seems uncharitable for a reader to demand more after such a comprehensive introduction to very complex questions, but one area that Svedjedal does not treat is the increasingly diverse nature of Swedish society. Has this had any effect on the literary circulation that the rest of the volume so ably describes? For example, how has the prose of a canonized Swedish author such as Theodor Kallifatides been received in Greece, the country of his birth but not his literary success? Or to move away from "high" literature, how have the publishing efforts of Kurdish exiles in Sweden been received in countries such as Iran and Turkey?

Ola Nordenfors' second chapter on the nineteenth-century epic poem *Frithiofs saga* sets the scene for the sections to come by considering some origins of the notion of "world literature" among German intellectuals of the time. Goethe's dual

role in this story, as an advocate for Tegnér's epic national poem and coiner of the term *Weltliteratur*, neatly situates the Swedish bishop-poet in the broader context of the first half of the nineteenth century, when it seemed that the more national a tale was, the more compelling it became for international audiences. (92) In this era German served in the role that English does today, bringing Swedish literature to broader audiences. German-speaking readers could choose between dozens of competing translations of the Saga, testament to the way that Tegnér's eclectic blend of poetic styles set fire to the Continental imagination. (No less a wordsmith than Longfellow brought portions of the epic to English.) Nordenfors agrees with the scholars who described Tegnér as being in the right place at the right time (95), but his chapter turns the historical conditions of that success into productive tools for understanding why and how later Swedish authors would repeat it.

Eva Heggstad's third chapter, on the phenomenon of Selma Lagerlöf's *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*, offers another concrete example of a text's journey around the world. Heggstad captures the peculiar irony of this highly geographically-specific story becoming one of the most-translated Swedish books. The omission of hundreds of place names in many foreign translations serves as a kind of metaphor for the problems of cultural transmission more generally: many foreigners have essentially read *bearbetningar* (re-workings) as opposed to translations. (105) Heggstad compactly summarizes and synthesizes others' work on the transmission and critical reception of Lagerlöf's novel on both sides of the post-war Iron Curtain. Her chapter also casts light upon animated films based on the story produced in countries as diverse as the USSR, Japan, and Germany, together with the tantalizing possibility of interest from that master of transnational adaptation, Walt Disney. The contours of these literary and filmic transformations of Lagerlöf's text constitute a landscape at least as varied and unpredictable as the terrain Nils himself explored.

Andreas Hedberg's chapter seeks to show patterns in the Swedish Royal Library's bibliographic database *Suecana extranea* as a way of measuring the fate of Swedish literature in the wider world. Split between narrative explanations and data visualizations, the chapter aims to determine quantitatively both the most common languages into which Swedish literature is translated and which

genres and authorships have characterized that translation.

Perhaps unsurprisingly, children's literature turns out to be one of the most productive genre classifications to analyze. Hedberg does an excellent job of teasing out the reception history of Selma Lagerlöf in Japan as an example to explain the story behind the data. The charts and graphs are generally informative; one might wish that the absolute number of titles translated into various languages were complemented by charts that controlled for the total number of book titles published each year. (This would, in effect, show works translated into each language as a percentage of all book titles that year, controlling for changes in literary output.) In addition, the visualization of five authorships (Lagerlöf, Strindberg, Lagerkvist, Lindgren, and the writing team of Sjöwall & Wahlöö) might be enhanced by using stacked graphs to visualize whether the total number of translated volumes was merely new editions or translations of the same works, or actually different titles.

Norwithstanding these minor quibbles, seeing data visualized in this manner spurs the reader to further questions. How effective was outreach by Svenska Institutet (literary events, language training, student exchange, other literary and linguistic activities) targeted at Russia, Estonia, Poland, and other nearby language communities after the fall of Communism? As Hedberg notes, this particular excerpt of *Suecana extranea* ends in 1996, but future research that pushes this date forwards is no doubt underway. Further exploration along the pathways that Hedberg has laid out has the potential to cast light on not only literary history, but also cultural policies.

It seems inevitable that any treatment of contemporary Swedish fiction as world literature would feature Stieg Larsson in a central place. The Millennium trilogy is assuredly *pars pro toto* of an ongoing worldwide reading act of Swedish detective fiction, which many scholars have traced to Sjöwall & Wahlöö and beyond. Alexandra Borg's chapter makes these requisite points, but also introduces us to earlier transnational literary figures, such as the American detective Nick Carter, whose exploits occasioned scandal in early twentieth-century Sweden. These historical examples of popular literature set the stage for Borg's thesis on the reasons for the international success of Swedish detective fiction – both Lisbeth Salander and her predecessors.

Borg's argument is well-grounded in interesting historical fact (including the relatively high status of the genre in Sweden as early as the 1930s) as well as in original interpretation. Her discussion of the negative image of Sweden that these novels convey to the outside world – of heinous crimes in the midst of a safe society – might be given further nuance by a consideration of another important cultural export, namely the films of Ingmar Bergman. Surely the characters in *Scener ur ett äktenskap* and *Fanny och Alexander* showed foreigners that misery and discontent were important components of Swedish self-identity. If never so blood-splattered as the characters of Larsson and Mankell, Bergman's protagonists were still victims of a kind.

Malin Nauwerck's piece, which concludes the volume, focuses in on how one specific set of texts were transported beyond their cultural sphere. "Världslitteratur som koncept?" treats Canon-gate's Myth series, a transnational project in both subject matter and marketing strategy. The project, which originated in 2005, asked famous writers from various countries to retell their choice of myth from either their respective cultures or a common source (Greek or Norse mythology). The resulting books would be offered to partner publishers in each country as candidates for translation, with the "high concept" of universal myth serving to jump-start marketing of the series.

Nauwerck's chosen case study is particularly interesting because it delivers convincing real-world evidence of the center-periphery dynamic in translation. Specifically, the experiences of the poly-national texts in the Myth series highlight the special role of English in connecting readerships with authors in other nations that share little linguistic or cultural history. In her words, "kommunikationen mellan perifera språk [sker ofta] via ett centrum" ("communication between peripheral languages often occurs through a center") (167). The richness of the Canon-gate dataset suggests more avenues for further research. We could imagine the translation and publication data presented compellingly as a network diagram, with the *nodes* representing languages and the *edges* (the links between the nodes) as individual translation events. Augmented with more data from other investigations, including those that occupy the preceding chapters in this book, the result would be a computable graph that might suggest a testable model for future exchanges of cultural texts.

In this way, *Svensk litteratur som världslitteratur*

succeeds admirably measured against its stated goal to "outline some areas for future in-depth studies" (11). More compellingly, it also lives up to its promise to be an "inventory of problems" in the field of world literature. (13) With a growing worldwide focus on analyzing "big data" in the humanities, both the data and the problem areas covered in this book augur well for future research. Researchers in the Nordic region (and those outside it with the requisite language skills) would do well to consider the opportunities and challenges the volume presents.

Peter Leonard

Rape in Stieg Larsson's Millennium Trilogy and Beyond. Contemporary Scandinavian and Anglophone Crime Fiction. Red. Berit Åström, Katarina Gregersdotter & Tanya Horeck. Palgrave Macmillan. Basingstoke & New York 2013.

Trots deckargenrens enorma genomslag är kriminalfiktionsforskningen ännu ett relativt litet fält i Sverige, något som bidragit till att det fåtal forskare som är verksamma tenderar att söka sig utomlands både när det gäller publikationsmöjligheter och forskarkontakter. Ett utmärkt exempel på detta är antologin *Rape in Stieg Larsson's Millennium Trilogy and Beyond. Contemporary Scandinavian and Anglophone Crime Fiction*, redigerad av Berit Åström, Katarina Gregersdotter och Tanya Horeck. De två förstnämnda redaktörerna är verksamma vid Umeå universitet, och har tillsammans med Tanya Horeck från Anglia Ruskin University samlat deckareexperter från England, USA, Kanada och Sverige för att diskutera sexuellt våld inom senare tids skandinaviska och engelskspråkiga kriminalfiktions. Syftet har varit dels att undersöka på vilka sätt våldtäktsskildringar används inom kriminalfiktionen idag för att framföra samhällskritik, dels att utforska relaterade frågor angående offerkap och olika former av makt (*power* och *agency*).

Som en samlande punkt för antologin fungerar Stieg Larssons *Millennium*-trilogi, och inte minst Lisbeth Salander-gestalten, som otvivelaktigt utgör ett av samtidens mest omtalade våldtäktsoffer inom deckargenrens domäner. I henne förenas våldsutövning och sårbarhet, hämnare och offer, på ett sätt som både fascinerar och provocerar. Trots att trilogins feministiska budskap ibland har ifrågasatts råder en stark konsensus bland antologins författare om att Larssons romaner är feministiska. Flera

av skribenterna ägnar sig åt att sakligt och övertygande argumentera emot Larssons belackare. I många fall sker detta genom att man tar upp de ofta omdiskuterade scenerna där Salander våldtas av sin förmyndare, och analyserna av hur Larsson skildrar detta används för att visa varför han inte bör uppfattas som misogyn, trots att han skildrar våld mot kvinnor.

Antologin är uppdelad i fyra delar med två till tre artiklar i varje. Den första avdelningens artiklar (av Priscilla Walton, Barbara Fister och Yvonne Leffler) introducerar diskussionen om sexuellt våld och placerar Larssons trilogi i en genrekontext, huvudsakligen bestående av hårdkokta feministiska deckare och amerikanska seriemördarthrillers, med fokus på romaner där kvinnliga hämnare spelar en framträdande roll. I andra delen diskuteras hur explicita skildringar av sexuellt våld i skandinaviska deckare förhåller sig till kroppsliga diskurser (med artiklar av Marla Harris, Katarina Gregersdotter och Berit Åström). Tredje delen kretsar kring frågor om röst (*agency*), genus och sexuell makt (med bidrag av Meghan A. Freeman och Zoë Brigley Thompson), och slutligen i sista delen står etiska frågor i centrum för diskussioner rörande vad som sker när våldtäktsskildringar transformeras genom adaptationer för TV och film (med artiklar av Tanya Horeck, Claire Henry och Philippa Gates). Det är på många sätt en imponerande samling skribenter som engagerats, även om man som läsare samtidigt inte kan låta bli att notera att inga manliga forskare finns med – har man medvetet bara sökt kvinnliga medverkande, är det ingen man som vågat närma sig ämnet, eller har ingen manlig skribent haft något tillräckligt intressant att bidra med för att kvalificera sig?

Trots att det allt grövre våldet inom kriminalfiktionen är ett ämne som ofta tangeras i media finns det hittills förvånansvärt lite forskning kring deckarnas våldsskildringar, och ännu mindre när det gäller det sexuella våldet. Därför utgör *Rape in Stieg Larsson's Millennium Trilogy and Beyond* ett särskilt välkommet bidrag till deckarforskningen, och det finns mycket värt att uppmärksamma i antologin. Priscilla Walton – nestor inom den feministiska kriminalfikturforskningen – beskriver *Millennium*-trilogin som "the most vivid discussion of rape until today" (s. 25), och drar slutsatsen att Larsson visar att det krävs kollektiva insatser för att bekämpa det strukturella våldet mot kvinnor, men också att romanerna trots allt visar att det finns hopp på den fronten. Barbara Fister no-